

spreek!

Over geloof, kerk en samenleving

Beatrice de Graaf,
terrorisme expert
Heilige strijd

Geert Rozema,
gevangenis pastoraat
Roep om vergeving

Monument gevangenen Dachau

THEMA: **OMGAAN MET KWAAD**

PRIESTER OF DIAKEN WORDEN VANUIT JE BEROEP!

Priester- en diakenopleiding Bovendonk

Informatie over deze deeltijdopleiding:

T 0165 504277

E info@pdob.nl

I www.pdob.nl

Hofstraat 8 - 4741 AK Hoeven

Uw gift is welkom op IBAN
NL 93 ING B 0002 5806 80
t.n.v. Stichting PDOB te Breda

Algemeen Nut
Beogende Instelling
ANBI

bovendonk
priester- en diakenopleiding

Omgaan met kwaad

Hoofdredacteur a.i.

Lammert de Hoop

Goed en kwaad in mens en wereld: ouder én actueler thema is moeilijk denkbaar. Tegenwoordig laaien de emoties in discussies over omgaan met kwaad hoog op. Bepalen twitter en het korte lontje de stemming. Of is er meer van te zeggen met hoopvoller perspectief?

In deze Spreek! enkele stemmen van deze tijd. Van bisschop en parochianen tot gevangenispastor en wetenschapper. Kerkvader Augustinus blijkt verrassend inspirerend voor hoogleraar en terrorisme-expert prof. Beatrice de Graaf. Ook in andere verhalen lijkt zijn mensvisie door te klinken. Zoals over 'restorative justice' en geestelijke omkering in een Amerikaanse vrouwengevangenis en de Penitentiare Inrichting van Leeuwarden.

Verder een vrolijke terugblik op het bisschoppelijk jubileumfeest tijdens de Bonifatiusdagen 2018 over 'Geloof, hoop en liefde'. Volgens apostolisch schrijven aan Corinthe is '... de grootste daarvan de liefde.'

Inhoud

10

14

18

- 8 Omgaan met kwaad**
Column van de bisschop

- 10 Heilige strijd en het kwaad**
Interview met prof. Beatrice de Graaf, terrorisme expert en hoogleraar Internationale Betrekkingen.

- 14 De roep om vergeving klinkt minder luid**
RK geestelijk verzorger Geert Rozema over 'restorative justice' in de Leeuwarder gevangenis.

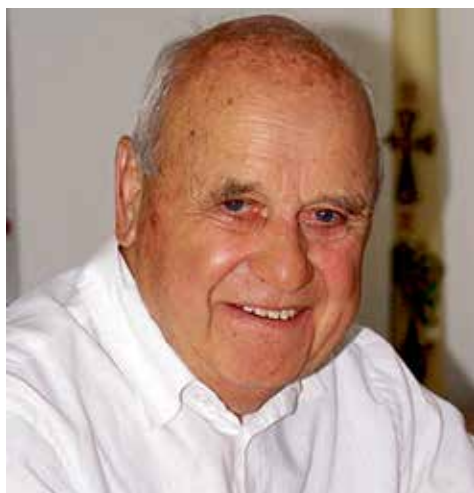
- 18 Terugblik Bonifatiusdag 2018 in Dokkum**

- 22 Goed samenleven begint altijd met onszelf**
PCI-voorzitter Dominicus Kamsma over katholiek sociaal denken en rechtvaardige economie.

- 24 Kwaad en vergeving**
Over schuld, berouw en vergeving in een Amerikaanse vrouwengevangenis.

MENSEN

spreek!

Op 20 juli jl. herdacht emeritus pastoor **J.N. Huisman** dat hij 60 jaar geleden tot priester werd gewijd. Na eerst als kapelaan werkzaam te zijn geweest was hij vele jaren actief als aalmoezenier van de Koninklijke Luchtmacht in Leeuwarden. Daarna was hij tot zijn pensionering pastoor van Lemmer. Vele jaren heeft hij op tal van plaatsen geassisteerd. Wij feliciteren emeritus pastoor Huisman met dit jubileum en wensen hem alle goeds en Gods rijkste zegen!

WERELDJONGERENDAGEN OP AMELAND

Alternatief landelijk jongerenweekend voor hen die de internationale WJD met de Paus in Panama niet halen. Ook op Ameland is veel zee, mooie natuur, leuke mensen! Doelgroep: jongeren 16 tot 30 jaar.
Tijd: weekend 25 – 27 januari 2019.

Aanmelden kan tot 20 december 2018. Mail je naam, adres, telefoonnummer en evt. bijzonderheden naar info@jongkatholiek.nl.

CURSUS SUÏCIDEPREVENTIE

De Projectgroep Toerusting, Groningen-Drenthe, organiseert een cursus Suïcidepreventie. Jaarlijks doen in Nederland negentigduizend mensen een suïcidepoging. Nog meer mensen denken er wel eens aan. De cursus informeert over suïcideproblematiek en adviseert over te herkennen signalen en bespreekbaar maken van het onderwerp.
Plaats: Sappemeer (3 en 17 oktober) en Hoogeveen (11 en 18 oktober). Tijd: 18.00 - 21.00 uur.
Cursusfolders zijn in alle parochies en locaties verspreid. Info: j.j.g.tolboom@home.nl, voorzitter Projectgroep Toerusting.

IN HET KORT

KOSTERDAGEN 2018

spreek!

Het werk van de koster vraagt kennis over de liturgie en kerkgebouw. De Diocesane Werkgroep Liturgie organiseert in oktober 2018 voor beide vicariaten in het bisdom de Kostenersdagen. 's Ochtends een lezing van de bisschop, mgr. dr. C.F.M. van den Hout. Na de lunch drie workshops. Data: Zaterdag 6 oktober in de H. Martinusparochie te Groningen (parochiezaal). Zaterdag 20 oktober in het Titus Brandsmahuis te Leeuwarden. Tijd: 10.00 - 15.30 uur. Info: Werkgroepvoorzitter pastoor Victor Maagd, pastoormaagd@gmail.com. Opgave via het bisdom, mw. L. Winter, tel. 050 - 4065888. E-mail: l.winter@bisdomgl.nl.

BASISCURSUS LITURGIE EN KERKELIJK JAAR

In september 2018 start de Werkgroep voor Liturgie een woensdagavond cursus voor parochianen die zich willen verdiepen in de liturgie en het kerkelijk jaar. Veel voorkennis is niet vereist omdat we in 7 bijeenkomsten de feesten en liturgische tijden volgen. Leidraad is het boek *'Ons brood gedoopt in licht'* van Andries Govaart. Cursusdocenten zijn pastoor Victor Maagd, Ann Dikhoff-Pollmann, pastoraal werkster José Lange en pastoor Arjen Jellema. Data Najaar 2018: woensdag 12/9, 17/10, 14/11 en 12/12. Data voorjaar 2019: woensdag 20/2, 10/4 en 22/5. Deelnamekosten: 25 Euro. Plaats: Parochiehuus Woltega. Info: pastoor Victor Maagd, 0527 612061. Opgave via bisdomhuis, mw. L. Winter, tel. 050 - 4065888.

ONTMOETINGS DAG voor mensen die hun partner hebben verloren

De werkgroep Partnerverlies van het Bisdom Groningen-Leeuwarden organiseert donderdag 11 oktober van 10.00 tot 15.30 uur een Ontmoetingsdag voor mensen die hun partner door de dood hebben verloren. Lezingen van pastor Tildrad Dui en pastor Bernard Buit. Plaats: Parochiehuus, Midstraat 110, 8501 AV Joure. Voor koffie/thee en een lunch wordt gezorgd. Een bijdrage in de kosten wordt gevraagd van € 12,00. U kunt iemand uit uw omgeving meenemen. Opgave via het bisdomhuis, mw. L. Winter, tel. 050-4065888. E-mail: L.winter@bisdomgl.nl

IN HET KORT

WIJDING DIAKEN REMCO HOOGMA

Op zaterdag 22 september is in de Bonifatiuskerk te Leeuwarden, 's morgens om 11.00 uur, de wijding van Remco Hoogma tot diaken in de Rooms-katholieke kerk. Na de wijding is er een feestelijke receptie in De Kanselarij. Van harte uitgenodigd voor deze bijzondere dag voor het bisdom.

KERKMUZIEKDAG IN EMMELOORD

De Diocesane Commissie Sint Gregorius organiseert op zaterdag 6 oktober in de Heilige Michaelkerk in Emmeloord een kerkmuziekdag voor koorleden, dirigenten en musici. Centraal staan Marialiederen en het Sanctus in de liturgie. Bijdrage in organisatiekosten via collecte. Aanvang: 10.00 uur. Opgave via het bisdomhuis, mw. L. Winter, tel. 050 – 4065888. E-mail: l.winter@bisdomgl.nl

150 JAAR SINT VITUSKERK IN BLAUWHUIS

Zondag 23 september, 10.00 uur, start een jubileumprogramma met feestelijke viering over '150 jaar Sint Vituskerk en Kerkhof Blauwhuis 1868-2018'. Oud-parochianen van de parochie zijn van harte uitgenodigd. Voorgangers zijn pastoor Peter van der Weide en pastoraal werker Lucas Foekema. Na de mis volgt een processie naar het kerkhof en een feestelijke receptie in café De Freonskip in Blauwhuis. Volledig jubileumprogramma: zie www.sintantoniusparochie.nl/Blauwhuis.

Info: S. Rypma, secr. Jubileumcommissie en Locatieraad,
tel. 0515 – 579476. E-mail: parochiebestuurblauwhuis@live.nl

IN HET KORT

LEESCURSUS: ONTMOETING MET DE AARTSVADERS

Bisschop mgr. Ron van den Hout bespreekt dit najaar in vier cursusbijeenkomsten met geïnteresseerden het boek Genesis.

Met name de verhalen over Abraham en Jakob (Genesis 12 - 36), de aartsvaders van het joodse en christelijke geloof. Plaats: Bisdomehuis Groningen, Ubbo Emmiussingel 79. Data: dinsdag 25 september, 23 oktober, 6 en 27 november. Tijd: 19.30 - 21.00 uur.

IMPULSDAG WOORD- EN COMMUNIEVIE- RINGEN

De Immanuelparochie organiseert op 13 oktober a.s. de Impulsdag voor voorgangers van Woord-Communievieringen, lectoren en voorgangers in avondwaken. Inleiding door bisschop Ron van den Hout over 'Psalmen in de Bijbel en liturgie'. Overige bijdragen zijn van pastoor Tjitze Tjepkema, diaken Frans Wielens en Joost Jansen, pastoor/Norbertijn en redacteur van Katholiek.nl. Aanvang: 10.15 uur, afsluiting 15.30 uur met vesperviering. Deelnamekosten: € 12,50. Plaats: O.L.V. Koningin van de Vrede, Zusterweg 19 te Weiteveen

Agenda van de bisschop

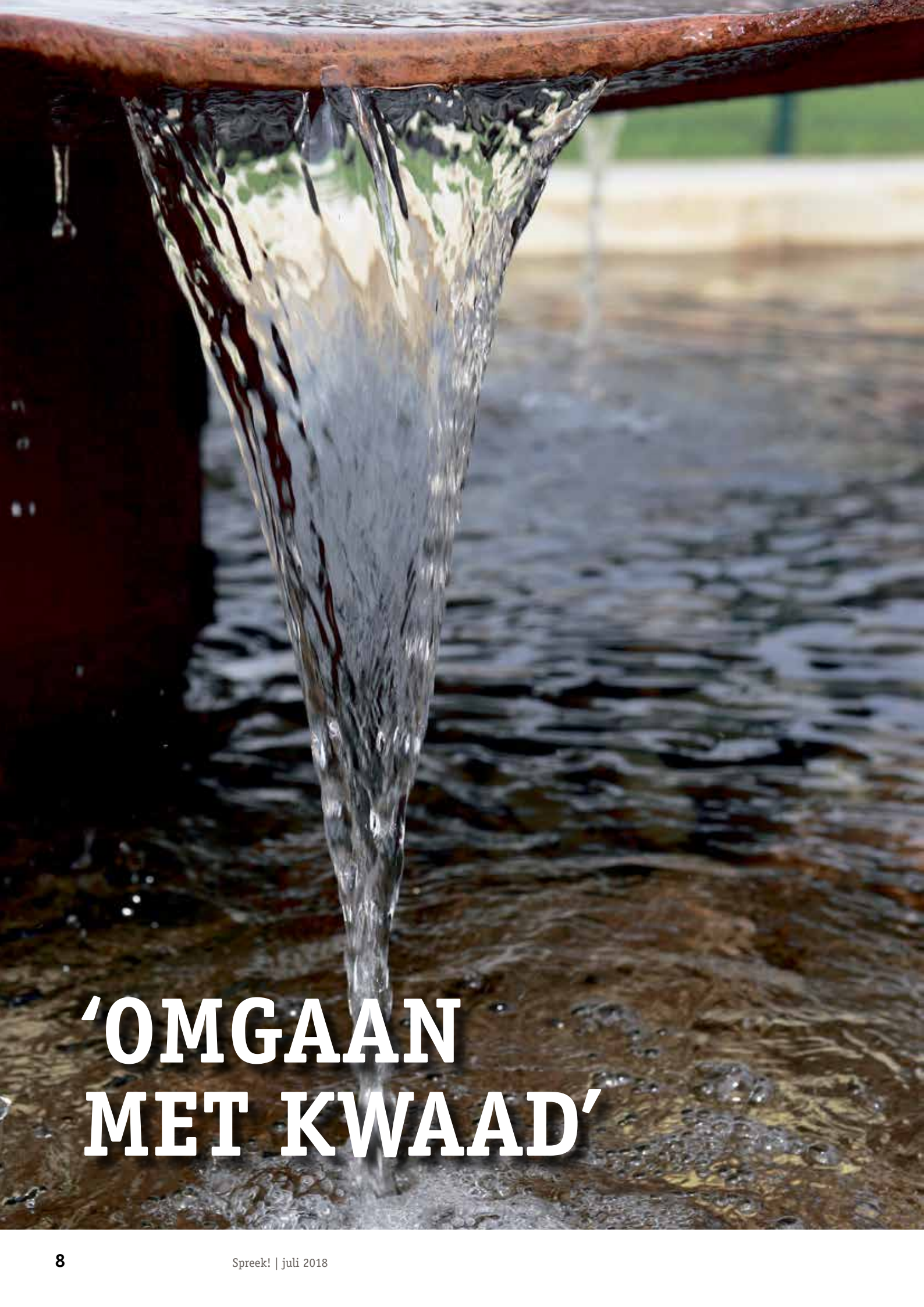
Augustus

15	11.00 uur Eucharistieviering kathedraal en	16
	19.00 uur Eucharistieviering Assen	
19	10.00 uur Eucharistieviering Meppel	18
25	17.00 uur Engelstalige Mis kathedraal	22
	Groningen	

September

4	vergadering Woonwagenpastoraat	23
7	bezoek van Rolduc aan Groningen	24
9	11.00 uur Eucharistieviering Groningen	25
	Salvator/Maria	29
11	Vergadering Roepingencommissie	30

11.00 uur Installatieviering pastoor	
P.H.H. Wellen in Hoozeveen, parochie	
H. Drie-eenheid	
Vergadering bisschoppenconferentie	
11.00 uur Diakenwijding Remco Hoogma in	
Bonifatiuskerk Leeuwarden	
10.00 uur Eucharistieviering Sappemeer	
Vergadering bestuur Katholieke	
Bijbelstichting in Hoeven	
19.30 uur Bijbelcursus in het bisdomhuis	
Groningen	
19.00 uur Eucharistieviering Delfzijl	
10.00 uur Eucharistieviering Emmeloord	

A close-up photograph of a rusty metal pipe at the top of the frame. A single drop of water is captured mid-fall, creating a clear, conical shape as it descends into a pool of dark, rippling water below. The background is blurred, showing a green fence and a light-colored wall.

'OMGAAN MET KWAAD'

Een van de condities waaronder wij moeten leven is de aanwezigheid van het kwaad. Van de ene kant weten we dat het kwaad bestaat, maar het is ver weg. Het zijn de anderen: de jihadisten, de machthebbers van dictatoriale landen, leiders van sommige islamitische benden of milities en corrupte bankiers. Het kwaad komt dagelijks tot ons in de media. Soms mijden we het nieuws om niet steeds met het kwaad geconfronteerd te worden, en reageren: "Je hoort op het nieuws alleen maar slechte dingen. Ik kijk er niet meer naar."

Van de andere kant hebben we niet in de gaten dat het kwaad bestaat. Het gaat dan meestal om de wereld dichtbij. "Mijn zoon doet zoiets niet." "Ik doe geen mens kwaad en help iedereen." Als ik iemand bij de bediening vroeg of hij of zij nog wilde biechten, was vaak het antwoord: "Ik heb niemand kwaad gedaan. Het is niet nodig. Ik heb altijd goed geleefd" Het lijkt er op dat we onszelf en onze directe verwanten en vrienden vrijpleiten en dat we het kwaad bagatelliseren.

Het is allereerst belangrijk dat we het kwaad onderkennen en benoemen. De duivel heeft niets liever dan dat we zijn verwoestende invloed niet in de gaten hebben. Paus Franciscus spreekt tamelijk openhartig over de Boze en waarschuwt keer op keer voor zijn aanwezigheid. Hij doet dat meer dan wij als westerlingen gewend zijn.

Bij het hernieuwen van de geloofsbelijdenis bij een viering van het doopsel, het vormsel en in de jaarlijks terugkerende paaswake hoort ook de afzwering van het kwaad. Voorafgaande aan de drievoudige belijdenis van God als Vader, Zoon en Heilige Geest spreken we ons uit tegen het kwaad. Een keuze voor God is ook een bewuste keuze tegen het kwaad. Ons geloof heeft ook een morele kant. Als eerste richten we ons in de afzwering tegen kwaad en onrecht. Het is een oproep om ons tegen

onrechtvaardigheid en wetteloosheid te verzetten. Er worden medemensen oneerlijk behandeld; er vindt corruptie plaats; iemand heeft diefstal gepleegd of een ander ernstig beledigd. Er zijn tal van situaties om ons heen die erom vragen dat we er iets van zeggen, dat het onrecht worden rechtgezet, dat er genoegdoening plaats vindt en dat er wordt gestraft. Dat alles is een kwestie van rechtvaardigheid. Er zijn ook onrechtvaardige structuren en wetten die vragen om kritiek. We moeten als christenen opkomen voor een rechtvaardige samenleving en voor het recht van alle mensen.

Bij de afzwering kijken we ook naar onszelf en niet alleen naar de ander of naar structuren waar we weinig invloed op hebben. We beloven dat we onszelf verzetten tegen bekoringen en verleidingen, zodat het kwaad zich niet van ons meester maakt. Het kwaad zit ook in ieder van ons en het maakt ons onvrij. Eenmaal in het kwaad verstrikt kan het ons gaan beheersen en ons in steeds grotere moeilijkheden brengen. Van het een komt het ander. De ene leugen stapelen we op de andere in de hoop dat het kwaad in ons niet wordt ontdekt en dat we ontkomen aan een (publieke) terechtwijzing.

Wij leven in een wereld waarin het kwaad aanwezig is. Tot het moment dat God de wereld zal voltooien hebben we de opdracht om het kwaad

te bestrijden en zo mee te werken aan de komst van het Rijk Gods. Het is een opdracht die Christus ons heeft meegegeven en die we omwille van het tijdelijke en eeuwige heil van onze medemensen hebben te vervullen.

Geloven we in het kwaad? Nou neen, ik geloof er niet in, maar ik geloof wel dat het bestaat. Ik geloof in een goede God en ik heb me met Hem verbonden, en ik wil meewerken om het kwade te overwinnen, ook het kwade in mezelf.

Dr. C.F.M. van den Hout
bisschop van Groningen - Leeuwarden

HEILIGE STRIJD EN HET KWAAD

'We weten niet goed raad met kwaad. Het zit vooral in de ander, niet in ons. De duivels en demonen vliegen je tegenwoordig weer om de oren.' Hoogleraar Beatrice de Graaf van de Universiteit Utrecht, is een expert op het gebied van internationaal terrorisme. Ze is ook een bekend gezicht in de media over dit onderwerp. Vorig jaar verraste ze Nederland met een christelijke kijk op veiligheid en strijd tegen het kwaad. Wat drijft haar als gelovige wetenschapper?

"Ik kom uit de orthodox protestantse hoek, de Gereformeerde Bond, en ik ben belijdend christen in de Jacobikerk te Utrecht. Bij mij groeide de behoefte mijn geloofsovertuiging te verbinden met inzichten over veiligheid en terreur. Denk aan actuele vragen als: 'Geloof je dat een terrorist zijn houding kan veranderen? Geloof je dat een samenleving beter wordt door de grenzen te sluiten?' Mijn essay Heilige Strijd gaat over die zoektocht. Er is een lange christelijke traditie van denken over geloof en menszijn. Ik zocht een alternatief voor christenen die alles in het teken van de eindtijd zien, en zich in eigen kring terugtrekken. Of mensen die islamitische terroristen alleen kunnen zien als baarljke duivels en kwaad dat uitgeroeid moet worden."

Hoe kwam u tot een eigen christelijke visie?

"Is er een christelijke derde weg vroeg ik me af. We weten niet goed raad met goed en kwaad in onze tijd. Speelt God een rol? De mensen denken sterk geseculariseerd. Grofweg twee benaderingen bepalen

in onze tijd de meningen. Een klassieke, ook Trumpiaanse, reflex van 'het kwaad zit bij de ander en die moeten we vooral bestrijden.' Een progressief-liberale mensvisie die uitgaat van 'ik ben OK, jij bent OK'. 'Kwaad' is hier een misstand door foute opvoeding, sociale omgeving, gebrek aan vrijheid. Terrorismen is het gevolg van ons kolonialisme. De dader is eigenlijk ook slachtoffer. Een vriend van mij is commando in het Nederlandse leger. Bij zijn missie in Afghanistan hebben we gepubliceerd over militaire strategie. Hij las in die tijd een prekenbundel van kerkvader Augustinus die hem erg aansprak en wees mij daar op. Augustinus leefde in een tijd dat het Romeinse Rijk afbrokkelde (354 tot 430 na Christus; red.). In zijn bisdom in noord Afrika trokken gewelddadige geradicaliseerde sektes rond die christelijke gemeenschappen aanvielen. Augustinus als bewogen theoloog-filosof wijst op de gespannen verhouding in elk menszijn. De mens als kind van God is geroepen tot het goede, zegt hij, maar lijdt aan zijn tekortkomingen. Kwaad doen is een

soort erfzonde, bij iedereen potentieel aanwezig. Echter: niet de mens maar alleen God c.q. Christus is in staat het kwaad in de wereld volledig te verslaan. Tegelijk heeft ieder mens van God gegeven verantwoordelijkheid en kwaliteit om in zijn leven het goede te doen. Deze Augustiniaanse gedachte ligt ook ten grondslag aan het 'rechtvaardige oorlog' principe. Welbewust de strijd aan gaan tegen ontoelaatbaar kwaad, maar met één hand op de rug gebonden. Het doel is herstel van recht en vrijheid, niet blinde vernietiging van de ander uit wraak of om een heilig rijk te vestigen. Dat laatste kan immers alleen door God en Christus. Anders gezegd: voor Augustinus zit kwaad in elk mens, maar het kan bestreden worden. Ieder mens kan zich omkeren ten goede. Dit is zowel een realistische als hoopvolle kijk van christelijk geloof op het omgaan met kwaad. In 'Heilige Strijd' pas ik dat principe toe op mijn vakterrein: veiligheidsdenken in vreedstijd vanuit christelijk geïnspireerde richtlijnen. "

spreek!

Bestaat er in onze tijd behoefte aan zo'n visie?

"Ik geef op de universiteit les in Geschiedenis van Internationale Betrekkingen. Het beeld van de geschiedenis wordt ook bepaald door je mensbeeld, dat weten we. Elk jaar stel ik onze eerstejaarsstudenten – tegenwoordig 400 - dezelfde vraag: "Wat vinden jullie: gaat het bergopwaarts of bergafwaarts in de wereld?" Voor het eerst in 20 jaar hoor ik meer jongeren 'bergafwaarts' zeggen. Vrees voor oorlog, een internationale crisis. Jongeren leven met een angstig tijdsbeeld. Ondanks welvaart, individueel geluk en dalende criminaliteitscijfers in ons land, bestaat er een crisisgevoel. Dat is verontrustend. Geluiden van buitenaf versterken dit, zoals PVV-achtige bewegingen en de permanente onrust van nieuws en sociale media. Tegenwoordig bij jongeren vanaf jonge leeftijd dagelijks aanwezig.

Christendom neemt kwaad heel serieus: het had er niet moeten zijn, maar er kan een eind aan komen. Kernbegrippen als vergeving, verzoening, barmhartigheid komen uit dat geloofsvertrouwen voort. Het zijn begrippen die mensen van nu vaak niet meer kennen. We moeten ze opdiepen uit onze kerkelijke traditie om ze te hertalen naar onze tijd. Augustinus 'erfzonde' concept, bijvoorbeeld, is niet de predestinatie en uitverkiezing die Calvijn er van gemaakt heeft. Het is een levenshouding van zoeken en tasten. De spanning tussen geroepen zijn tot het goede, en lijden aan het tekort dat elk mens kenmerkt. De val van Rome was in Augustinus' tijd een grote schok. 'Wat had je dan gedacht?' zegt Augustinus. De stad Rome is niet eeuwig en perfect. Alleen de Stad Gods – de 'Civitas Dei' - kan dat zijn. Vanuit het christelijk geloof kunnen we realistisch zijn en niet meegaan in totalitaire heilsideologieën. Wel

de hoop houden op verbetering en daartoe maatregelen nemen. Vanuit de kerk kun je je voor die 'heilige strijd' inzetten.

Voor wie is dit een taak?

"Ik wil geen missie bedrijven. Geschiedenis wordt bepaald door mens en tijd. Maar in de huidige seculiere tijdgeest is de religieuze horizon erg gesloten geraakt. Christelijk geloof wordt als een privé zaak gezien, iets voor achter de voordeur. Veel christenen leggen zich daar ook bij neer. Ondertussen confronteren nieuws en media ons permanent met het kwaad van de ander en onrust elders. Als dat vanaf jonge leeftijd gebeurt heeft dat absoluut impact op de bedrading van onze hersenen: sneller afgeleid zijn, meer onrust, gevoeliger voor angstbeelden. Dat is gevaarlijk als we niet een alternatief aanbod van geloof, hoop en liefde aanbieden. Wat zetten wij tegenover die permanente

onrust van buiten? Terugtrekken in eigen ghetto zie je als een reactie. Of agressief reageren met een kort lontje en vijanddenken. Christenen moeten niet achter hun voordeur blijven zitten. Het is positief dat we geen bedreigende godsdienst meer zijn voor anderen. Negatief is dat we niet vanuit christelijke waarden actief bijdragen aan de samenleving. Ik zie theologen hun best doen om christelijke waarden te hertalen voor het dagelijks leven. Denk aan namen als Eric Borgman, Stefan Paas, Peter Ben Smit. Maar het zou mooi zijn als niet-theologische christenen zich vanuit hun beroep of vakgebied ook uitspreken. Ik hoop dat anderen dit voorbeeld volgen. Bij mijn colleges in Utrecht kreeg ik laatst van islamitische studenten de opmerking 'Een visie zoals u die brengt zou bij ons ook wenselijk zijn.' Dat moeten jullie absoluut doen, zeg ik dan. Begin er mee vanuit je eigen geloof en traditie."

ESSAY HEILIGE STRIJD

Op verzoek van de Protestantse Kerk Nederland (PKN) schreef prof. Beatrice de Graaf, Utrechts hoogleraar op het gebied van internationale veiligheid en terrorisme, eind vorig jaar het essay 'Heilige Strijd'. Een eigen christelijke visie op hedendaags 'verlangen naar veiligheid en het einde van het kwaad'. De Graaf grijpt terug op het werk van kerkvader Augustinus ('De agone Christiano': De strijd van een christen). Ze spiegelt de hedendaagse tijdgeest waarin veiligheidsdenken gedomineerd dreigt te worden door zwart-wit vijanddenken en zondebokken. Moderne media hebben daar veel invloed op. Christelijk geloof als een reële en hoopvolle visie op mens en wereld is door secularisatie

ten onrechte uit beeld verdwenen, betoogt De Graaf. Ze zet bakens uit voor christelijk geïnspireerd veiligheidsdenken. Van 'liturgie van de angst' naar 'liturgie van de hoop'. Een citaat: "Angst is niet erg. Wraakzucht en haatdragendheid zijn dat wel." Aan het slot klinkt een niet mis te verstane oproep door: "Er kan en mag vanuit de kerk, door gelovige academici of wetenschappelijk actieve christenen die niet per se theoloog zijn, meer gezegd en geschreven worden." Heilige Strijd (142 blz; 12,99 Euro) is verkrijgbaar in de boekhandel.

DE ROEP OM VERGEVING KLINKT MINDER LUID

Wie kwaad doet, moet naar de gevangenis. Katholiek geestelijk verzorger Geert Rozema is alert op de gedetineerde die 'schade' wil herstellen. Hij vertelt op persoonlijke titel over zijn ervaring met 'restorative justice'. In een tijd waarbij de roep om wraak in de samenleving weer groeit.

Tekst: Lammert de Hoop

Gevangenen bezoeken is een van de zeven werken van barmhartigheid. Ook vrijwilligers en geestelijk verzorgers zetten zich in voor veroordeelden. Hoe gaan zij, oog in oog met gestraften, om met kwaad opgesloten tussen vier muren? 'Restorative justice' is herstelgericht werken samen met andere geestelijk verzorgers en gevangenispersoneel, vertelt Rozema. Na tien jaar buurtpastoraat in een Arnhemse achterstandswijk ervaart hij de gevangenis als een micro-wijk: "Achterstandsproblematiek in een wijk tref je ook in de gevangenis, zij het op een klein oppervlak en dus veel geconcentreerder. Schuldenproblematiek, drugs- en alcoholverslaving, psychische problematiek, huiselijk geweld, georganiseerde misdaad. In het gevangenispastoraat concentreer ik me op drie kerntaken: vieringen, groepsgesprekken en individueel pastoraat." Herstelgericht werken betekent dat gevangenispersoneel, van cipier tot fysiotherapeut en geestelijk verzorgers, van humanist tot katholiek en imam, nauw met elkaar samenwerken. Om signalen op te vangen van gevangenen: gedrag waaruit blijkt dat ze hun delict onder ogen zien en bereid zijn beschadigde relaties te herstellen of te verbeteren.

Geestelijk puinruimen

Is het plegen van een strafbaar feit een ontsporing die goed te maken is? Rozema: "Ik vrees dat er een kleine groep is van gewetenloze misdadigers die misschien wel nooit meer terug

kunnen in de samenleving, omdat het risico te groot is dat ze terugvallen. Maar de meeste gedetineerden krijgen een nieuwe kans nadat ze hun straf hebben uitgezeten. Herstelgericht werken' is geestelijk puinruimen bij misdaadplegers. Het begint met bewustwording: het besef dringt door dat je brokken hebt gemaakt en dat je er zelf verantwoordelijk voor bent. "We zijn alert op signalen in deze richting: opmerkingen of gedrag tijdens een gesprek, kerkdienst of sportactiviteit. Gevangenbewaarders, sportbegeleiders en geestelijk verzorgers attenderen elkaar daar op zodat ze via hun vakgebied op de situatie kunnen inspelen. Je kan bijdragen aan een helingsproces." zegt Rozema. Gedetineerden helpen contact te maken met slachtoffers of indirecte slachtoffers. In de omgeving waar iemand later terug keert zijn vaak relaties beschadigd. De dader helpen contact met zichzelf te maken is belangrijk, want vaak zijn ze zelf ook beschadigd. "Neem de man die in een gevecht op leven en dood iemand gedood heeft. Zijn omgeving ziet hem als moordenaar. En hijzelf kan zichzelf ook niet anders meer zien en gaat zich er naar gedragen. Ik reik hem dan aan – naar het voorbeeld van de Heilige Theresia van Lisieux - dat een mens niet samenvalt met zijn daad. Hij is niet zijn daad; hij is een mens die een ander mens gedood heeft. Of neem de veroordeelde die niet wil dat zijn dochter op bezoek komt. Al acht maanden houdt hij de schijn op dat hij niet thuis kan zijn door zijn werk.

Wanneer komt het moment dat je eerlijk bent naar je kinderen? En naar je vrouw? Veel huwelijken sneuvelen tijdens detentie."

Roep om vergeving

"Justitie hecht belang aan herstelgericht werken." zegt Rozema. Ondertussen klinkt de roep om vergeving minder luid in de samenleving; de roep om wraak wordt sterker. Socioloog prof. Henri Beunders schrijft hierover in zijn laatste boek: *Hoeveel recht heeft de emotie?* Internet en sociale media als moderne schandpalen versterken heftige emoties en zwart-wit denken van slachtoffers. Rozema: "Vroeger kon je verbannen worden: in een onbekende omgeving opnieuw beginnen. Op internet blijven de daden je levenslang achtervolgen. Eén muisklik en je hele delict staat te lezen. Toch is het een illusie dat je het kwaad in mensen kan uitroeien. Maar als katholiek heb ik het even diepe geloof dat mensen kunnen 'omkeren'. Een man zat hier drie keer vast voor overvallen, elke keer na vrijlating ging hij de fout in. Bij zijn derde detentie kwam een omslagpunt. Ontwapenende vragen van bezoekende studenten maakten iets los. Besef van wat hij aangericht had drong ineens door. Ik geloof dat ooit bij hem zaadjes van het goede zijn geplant: dat wat er nu uitkomt. Ieder mens heeft de verantwoordelijkheid wat van het ons geschonken leven te maken. Omkering tot het goede blijft mogelijk, soms tegen beter weten in."

NIEMAND KAN ALLEEN VOOR ZICHZELF ZONDIGEN

Tekst: Piet van der Schoof

Het probleem van goed en kwaad heeft vele Bijbelse schrijvers intensief beziggehouden. Zo vraagt Prediker zich vertwijfeld af waarom mensen het kwade doen. Volgens hem komt dat doordat hun slechte daden niet direct vergolden worden. Een kwaadwillende kan wel honderd keer iets misdoen terwijl hij nog lang leeft. Mensen die het goede nastreven, kunnen desondanks met veel tegenslag in hun leven te maken krijgen of vroeg overlijden. Je kunt dit alles niet begrijpen, verzucht Prediker. Gods werk is niet te doorgronden. Ook de apostel Paulus staat dikwijls stil bij de zondigheid van de mens en doet daarbij aan zelfonderzoek. Dat plaatst hem voor raadsels. Paulus verwijt zichzelf dat hij zijn eigen daden niet begrijpt. Hij ziet het goede binnen zijn bereik liggen, maar de goede daad niet. Hij wil wel het goede doen, maar doet desondanks het kwade dat hij juist niet wil.

Macht van woorden

De Bijbel voert een heel scala van zonden op zoals bloedvergieten, vals getuigen, onkuisheid doen, arrogantie, roof en ook laster. De schrijver van de Brief van Jacobus besteedt veel aandacht aan die laatste ondeugd en heeft het daarbij over de macht van woorden. Hij wijst erop dat de tong maar een klein deel van ons lichaam is, maar dat zij toch een hoge toon aanslaat. Zij is als een vuur, een wereld van ongerechtigheid. Bedenk daarbij hoe weinig vuur er nodig is om een groot bos in brand te steken! Je goede daden brengen je dicht bij God, terwijl verkeerde keuzes je juist van de Allerhoogste verwijderen. Het gaat hierbij om een niet aflatende strijd. Geen mens is zonder zonde. Volgens de Farizeeën noemt God een rechtvaardige dan ook niet heilig voordat hij overleden is...

Gemeenschap

Zondigen is een aangelegenheid die ook de gemeenschap raakt. Je kunt het effect van je zonde immers niet tot jezelf beperken, zoals de Joodse wijze Simeon ben Jochai zegt: 'Niemand

kan alleen voor zichzelf zondigen'. Dat geldt zeker ook voor Jezus' tijd waarin mensen in de eerste plaats lid van een familieverband zijn en eer en schaamte een grote rol spelen. Anderen hebben te lijden door de zonde van het individu, worden erop aangekeken en raken niet zelden geïnspireerd om ook het verkeerde te doen.

Adam

Waar komt al dat kwaad vandaan? Volgens de Joodse en Christelijke traditie is Adam vanwege zijn zonde uit paradijs gedreven en had daarna geen toegang meer tot boom des levens. Daardoor zijn hij en alle mensen na hem sterfelijk geworden en bovendien geneigd om zonden te begaan. In Deuteronomium lezen wij dat God leven en dood, zegen en vloek voor ons plaatst. Als je voor het leven kiest, dan zul je met je nakomelingen het leven bezitten. Jezus spreekt over een nauwe poort waardoor wij naar binnen moeten gaan. De weg naar de ondergang is echter wijd en breed en er zijn velen die hem inslaan. Hoewel velen dus voor de comfortabele maar verkeerde weg kiezen, moeten wij

hieruit niet opmaken dat er voor de meeste mensen geen hoop meer is. Het gaat hier om een aansporing om het goede te doen. Jezus geeft immers zijn leven als losprijs voor velen. Ook zegt Hij dat aan het einde der tijden velen zullen komen van oost en west, van noord en zuid, en dat zij aan tafel zullen gaan in Gods koninkrijk.

Zuilen

Bij Jezus nemen zondaars een bijzondere plaats in. Hij beschouwt een zondaar eigenlijk als een zieke en maakt duidelijk onderscheid tussen de zonde en de zondaar. Sommige mensen staan onder invloed van het kwade en anderen niet. Jezus is gekomen om te zoeken naar wat verloren was en roept zondaars op om tot inkeer te komen. Dan krijgen zij weer een volwaardige plaats in de samenleving. Iemand die berouw heeft staat zelfs op hoger niveau dan een mens die nooit echt over de schreef ging. God zorgt ervoor dat er in elke generatie rechtvaardigen zijn die het goede voorbeeld geven. Zij zijn de zuilen waar de wereld op rust.

BONIFATIUSDAG 2018

Sinds vorig jaar is de viering van de Bonifatiusdag in Dokkum verbreed! Wederom drie dagen met een afwisselend interkerkelijk programma. Op zondag 10 juni is dit afgesloten met een viering in de Bonifatiuskerk, waarbij o.a. de Friese Commissaris van de Koning Arno Brok en de burgemeesters Marga Waanders van Dongeradeel en Klaas Agricola van Dantumadeel - de hele dag - aanwezig waren. Vanwege de viering van het 25 jarig priesterschap van de bisschop kwam het Sint Jorisgilde uit zijn geboortedorp Diessen met een bus Brabanders met vaandels en tamboer. Na de viering werd een vendelgroet gebracht op het kerkplein en liepen ze mee met de processie door de stad.

Ook de vader van de bisschop maakte deel uit van de Brabantse genodigden. De bisschop heeft een ere functie bij het gilde, waar hijzelf vanaf jonge leeftijd ook lid van was.

Na de processie met het Bonifatius relikwie door Dokkum en de lunch met andere kerken in het park bij de openlucht kapel is aandacht geschonken aan het 25 jarig priesterfeest van de bisschop, met toespraken van Vera Bouwman, zijn secretaresse, Dieter Wagner, vertegenwoordiger van de Bonifatiusorganisatie uit Fulda en diverse mensen uit het bisdom. Op verzoek van de bisschop was veel ruimte voor informeel gesprek

van alle aanwezigen. Leden van de Broederschap van Onze Lieve Vrouw van Den Bosch waren aanwezig voor beoordeling van nieuw ontworpen Maria Mantels.

Ter afsluiting was er in de kapel een oecumenische gebedsviering waar de dominees Herman de Vries (PKN) en Ton van der Wekken (Christelijk Gereformeerde Kerk) ook aan deelnamen. Op het altaar vier winnende Maria mantels, door protestantse gelovigen gemaakt voor het Mariabeeld in de Bonifatiuskerk.

Een volle en mooie afsluiting van drie inspirerende dagen in Dokkum.

OPINIE

Wat zie je als kwaad en hoe ga je er mee om?

Louk Costongs
Hildegard van Bingen Parochie
Locatie Zuidhorn

Goed en kwaad, het doet mij denken aan wat mijn moeder wel zei over de oorlog: toen was alles heel duidelijk, iemand was goed, of hij was fout. Iets ertussenin was er niet. Maar is het altijd zo simpel? Wanneer er iets ergs gebeurt, dan is de vraag direct wiens schuld het is. Een grote brand? Wie heeft de voorschriften niet nagevolgd! Een slecht functionerende overheid? Welke minister moet er aftreden! Een gevangene die op verlof in herhaling valt? Wie heeft hem verlof gegeven! Alsof de hele wereld maakbaar is, en dus het kwaad niet meer zou hoeven bestaan...

Ik probeer het niet zo zwart wit te bekijken. Niet al het kwaad is te voorkomen. Wie een fout begaat, treft schuld, maar daarmee is niet alles gezegd. Hadden we die fout niet ook zelf kunnen begaan?

Titus Hoogslag,
kantonrechter Rechtbank Noord-Nederland

In mijn werk als rechter heb ik iedere dag te maken met het 'kwaad', met tekortkomingen van de ene mens jegens de andere. Dit kwaad uit zich in strafbare feiten, het niet nakomen van afspraken zoals arbeids- en huurovereenkomsten, inbreuk op burenenrechten, gebrokenheid in echtelijke relaties, etc. Zo'n conflict kan in feite op twee manieren worden opgelost. Door een vonnis van de onpartijdige rechter, waarbij het kwaad dat de ene partij de andere berokkent met een machtswoord wordt rechtgetrokken. Maar ook, en steeds vaker, beëindigen partijen hun conflicten bij de rechtbank door het treffen van een schikking. Voor partijen geeft een schikking (waarbij ze zelf een actieve rol spelen) vaak een grotere tevredenheid dan een vonnis. Noodzakelijk voor een goede schikking is wel dat partijen bereid moeten zijn met aandacht naar elkaar te luisteren en vervolgens te handelen naar hetgeen ze van de ander hebben gehoord. Dat handelen betekent meestal ook bereid zijn iets toe te geven. Dat toegeven is dan vaak een begin van vergeven. Als rechter ontleen ik veel voldoening aan het behulpzaam zijn bij een schikking: het bevestigt mij in mijn overtuiging dat mensen – ondanks alles wat er soms tussen hen gebeurt – liever heelheid zoeken, in vrede leven, dan voortleven in gebrokenheid.

Nellie Hamersma - Sluis
pastoraal werkster H. Liudger
parochie

We hoeven maar één pagina van de krant open te leggen of méér dan de helft van de items beschrijft één of ander kwaad – van steekpartij tot fraude, van politieke leugen tot seksueel misbruik...

De 'roddelbladen' smullen ervan: er gaat geen dag voorbij of het kwaad komt langs. Kijkend naar de schitterende voetbalwedstrijden van het WK in Rusland zie je hoe 'kwaad' ontstaat: als een ander gaat scoren, dan trek je, duw je, zet je je voet ervoor...en het kwaad is geschied. Bijna symbolisch...

Wij mensen zijn geen haar beter... misschien denken we als christenen dat wij het kwaad buiten onszelf kunnen houden... dat is de vraag... of misschien is dat wel het grootste kwaad: dat we denken dat we het niet 'doen' of veroorzaken. Is hoogmoed immers niet de ergste zonde?

Een spiegel doet wonderen!

WOEKEREND KWAAD

Kwaad wekert
Zoals het kroos in een sloot
Het groen in een vijver
Geen grenzen kent
Alles overheerst
Liefdeloos is
Totdat

Geloof in God
Het kwade keert
Inzicht gloort
In het verdriet
Een medemens aangedaan

Totdat
Het besef dat liefde
en getoond berouw
Het kwaad overwint
Allesomvattend is

Het kwaad verdrijft
Gelukkig maakt

Marlies Bosch

'GOED SAMENLEVEN BEGINT ALTIJD BIJ ONSZELF.'

Dominicus Kamsma houdt zich bezig met de vraag hoe het katholiek sociaal denken inhoud en betekenis kan geven aan een rechtvaardige economie.

Tekst: Agda Wachter

Dominicus, geboren in Sint Nicolaasga, ging daar naar de katholieke lagere school en daarna naar het gereformeerd voortgezet onderwijs in Heerenveen. Daarna volgden de lerarenopleiding en de master economie aan de open universiteit. Zo begon zijn loopbaan in het onderwijs. Momenteel is Dominicus werkzaam als onderwijsdirecteur aan de Vrije Universiteit in Amsterdam en als vrijwilliger en lekenvoorganger in de Zalige Titus Brandsma parochie. Als voorzitter van de PCI is hij betrokken op de noden van de samenleving. Sinds 2017 is Dominicus lekenDominicaan. Dominicus is getrouwd met Germa Kamsma, ze hebben ze drie dochters.

Katholiek sociaal denken

Dominicus kwam op het spoor van het katholiek sociaal denken toen hij lid was van het schoolbestuur van de BMS: nadenken over inhoud en vormgeving van een katholieke identiteit waarin de waardigheid van de mens en het dubbelgebod van de liefde (Matteüs 22,37-39). In het katholiek denken van de kerk staat de mens als beelddrager van God in het middelpunt van de schepping. Het is de mens zelf die verantwoordelijkheid draagt voor 'de goede samenleving'. We denken dat het vanzelfsprekend is. Maar is dat ook echt zo? Het liberalisme legt accent op individuele verantwoordelijkheid. In het socialisme heeft de staat een belangrijke rol. Voor onze kerk blijft steeds de cruciale vraag of iedereen in zijn of haar levensonderhoud

kan voorzien en tegelijkertijd kan bijdragen aan het leven van de gemeenschap. De Paus beschrijft dat in zijn encycliek *Caritas in Veritate*. Wat is er dan nodig om 'goed' samen te leven? 'Durf te kijken door de ogen van kwetsbare mensen naar wat nodig is in de samenleving en doe dat dan met respect voor de menselijke waardigheid,' legt Dominicus uit. 'Dat noemen we de katholiciteit van de straat.'

Katholiek sociaal denken betekenisvol voor de samenleving

Kamsma: 'Als je kijkt naar wat er in die samenleving nodig is, wat voor antwoord hebben we dan op de vragen van de kwetsbare mens. Solidair ben je enerzijds door mensen te helpen uit een kwetsbare situatie te komen. Anderzijds door aan de mensen zelf daarbij om medewerking te vragen. Zo houdt je niet de afhankelijkheid van de kwetsbare situatie in stand.' Als voorbeeld noemt Dominicus het diaconale project: de kledingbank in de parochie. 'Mensen kunnen kleding naar de kledingbank brengen. Als je daar gebruik van maakt word je uitgenodigd om mee te werken. Dat werkt isolement doorbrekend. Je doet weer mee in de samenleving.'

Een rechtvaardige economie

Kamsma: 'In de economie gaat het in de kern over ruilhandel, ruilen van bezit, en het zoeken naar maximale nut. Omdat goederen schaars zijn

moet er een keuze worden gemaakt. Geld kan maar een keer worden uitgeven. Als de economie doorslaat naar het streven van het maximale nut van eigenbelang dan vliegt de economie uit de bocht. Dan verliest zij de mens achter de productie uit het oog. Productie van goedkope kleding gaat ten koste van de mens. Met het kopen van die kleding als consument draagt je vervolgens bij aan die onrechtvaardige maatschappij. Je kassabon is in feite je stembiljet.'

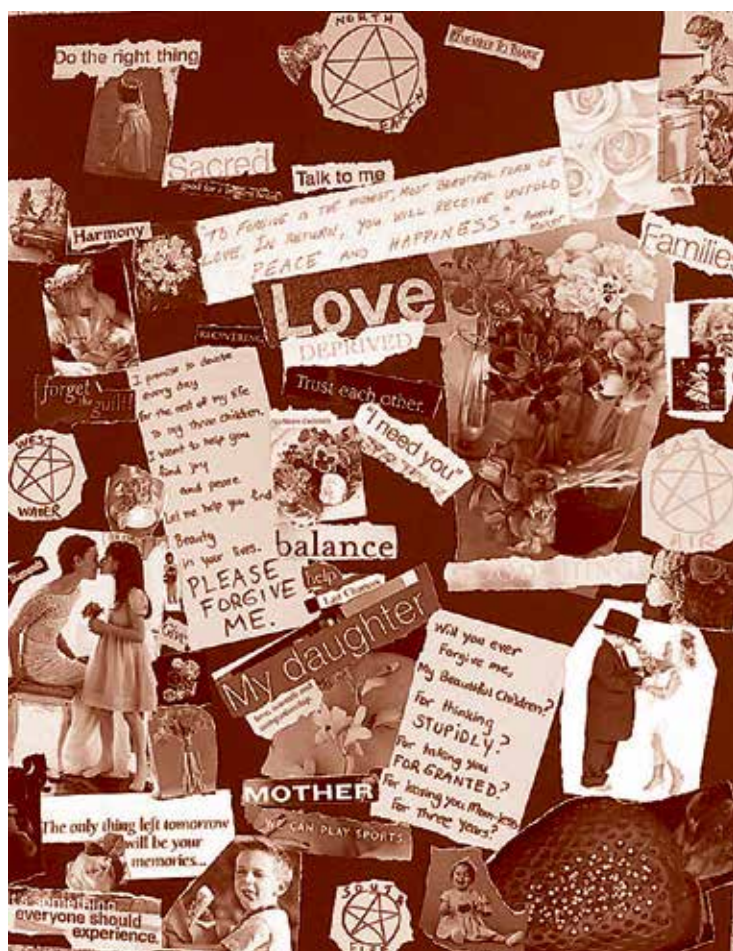
De kerk en het marktmechanisme

Over het marktmechanisme is de kerk niet negatief. Je mag bezit hebben maar het surplus van je rijkdom moet je delen met de armen. De mens dient zich voortdurende de vraag te stellen: 'hoe dien ik mijn eigenbelang en het belang van de gemeenschap. Waar sta ik dan en wat doe ik?' In het nieuwste schrijven van de paus 'Oecumenicae et pecuniarum questiones' stelt de Paus dat winst legitiem is, als het de integrale bevordering van de mens, de universele bestemming van goederen en de voorkeursoptie van armen tot doel heeft. Hij stelt vast dat economische ontwikkeling die geen betere wereld en integraal hogere kwaliteit van het leven achterlaat, niet kan worden beschouwd als een betere wereld.

KWAAD EN VERGEVING

Mensen die in de gevangenis hun straf uitzitten zijn zich doorgaans wel bewust van het kwaad dat ze anderen hebben berokkend. Een deel van hen wil daar mee aan de slag. De gevangenis kan daar op inspelen. Bij frequentbezoek aan de Verenigde Staten ben ik indertijd gevraagd om samen met een vriendin in de vrouwengevangenis van York in Connecticut wekelijks een training te verzorgen. Over schuld, berouw, vergeving en omgaan met 'beren op de weg'.

Tekst: Marlies Bosch

Poster gemaakt door vrouwen over hun moederschap

In een gesprek met de leiding van de gevangenissen werd ons duidelijk dat vrouwen die een misdaad plegen, dat vaak doen omdat ze zelf in een uitzichtloze, gewelddadige relatie zijn vastgelopen. Moord of doodslag op degene die hen onderdrukte, op welke wijze dan ook, lijkt dan de enige uitweg. Soms raakt dat ook andere nauw betrokkenen. Van 'blijf van mijn lijf' huizen was toentertijd in de VS nog geen sprake. In de groep bleek dat vrouwen zich diep schaamden voor hun misdaad, zich schuldig voelden naar hun kinderen die bij familie of elders waren ondergebracht.

Wantrouwen

Het duurde even voordat de vrouwen in de groep ons vertrouwden. Wie waren wij? Wat zocht een Nederlandse vrouw in een gevangenis in Amerika? We waren zelf zo open mogelijk over ons eigen leven, waardoor het voor de vrouwen duidelijk werd dat we daar niet zaten met een oordeel. Wij stelden dat het vaak een kwestie van omstandigheden is. In armoede en uitzichtloze ellende ligt het meer voor de hand om je op het 'slechte pad' te begeven of een wanhoopsdaad te begaan.

Aanpak

De meeste vrouwen in de groep realiseerden zich dat het slecht was wat ze hadden gedaan, maar waren tevens vervuld van een enorme kwaadheid naar degene die hen zolang onderdrukt of misbruikt had. Die gevoelens waren moeilijk in balans te brengen. We werkten met meditatieve technieken om te leren voelen en bekennen van eigen schuld, aan het vergeven van jezelf en van degene die je kwaad had gedaan. We werkten samen aan de obstakels die je op je weg aantreft in dit helingsproces. De vrouwen zagen op een gegeven moment in dat het doeltreffender was om te focussen op het doel dan op de zaken die heling en vergeving in de weg staan.

Resultaat

De bevolking van de doorsnee gevangenis in de VS bestaat voor een groot deel uit zwarte, veelal laagopgeleide en Spaans sprekende

mensen. Veel van hen komen uit een christelijke omgeving en hebben vaak een sterke binding met hun geloof. We probeerden met elkaar te kijken hoe je via je eigen geloof aan vergeving kunt werken, aan zondebesef, aan het werken naar een betere toekomst voor jezelf en je gezin. Deze vrouwen hadden zelf gekozen om aan deze groep deel te nemen en waren dus zeer gemotiveerd om alles aan te pakken om te leren hoe ze na het einde van de straf nooit meer de fout in zouden gaan.

Voor mij was dit een leerzaam project. De ontmoetingen waren momenten van inzicht in het gegeven dat je, ondanks moeilijke omstandigheden vroeger, in een maatschappij leeft waarbij kwaad niet de boventoon hoeft te voeren. Dat je de kans krijgt er bovenop te komen en dat je trauma niet tot wanhoopsdaden hoeft te leiden. Met een aantal van deze vrouwen heb ik nog steeds contact. Het gaat hen goed.

Casus

Een van de vrouwen, hoogopgeleid, getrouwd, had een tweejarige dochter en werd jarenlang door haar man op gewelddadige wijze onderdrukt. Hij dreigde haar hond te doden en dochter af te pakken als ze wegliep. Uit wanhoop injecteerde ze kind, hond en zichzelf met gif uit de apotheek van haar vader, die dierenarts was. Zijzelf overleefde, en belandde dus in de gevangenis. Het duurde twee jaar voordat ze mij toefluisterde een kind te hebben gehad, daarvoor had ze dat in de groep ontkend. Ze was diep gelovig en was bang dat God haar deze zonde nooit zou vergeven.

Colofon

7e jaargang

Nummer 3

Juli 2018

Redactie:

Ilona Lesscher, Piet van der Schoof,
Agda Wachter, Lammert de Hoop
(hoofd- en eindredactie),
Marlies Bosch (eindredactie)

Fotografie:

Marlies Bosch

Redactieadres:

Bisdom Groningen-Leeuwarden
Ubbo Emmiusingel 79
9711 BG Groningen
telefoon: 050-4065888
redactie@bisdomgl.nl
www.bisdomgl.nl

Vormgeving:

Rizzo Schouten

**Opmaak en advertentie-
exploitatie:**

Mediapalet BV, Heerenveen
Telefoon: 0513-745020

Druk:

Veldhuis Media, Raalte

Abonnement:

SPREEK! Is een uitgave
van het bisdom Groningen-
Leeuwarden en verschijnt vijf
maal per jaar.

Jaarabonnement: € 15,00

Een abonnement kan elk
gewenst moment ingaan en
wordt automatisch verlengd.

**Abonnementenadministra-
tie:** v.bouwman@bisdomgl.nl
tel. 050-4065888

ISSN 2213-8560

Nes (Ameland), St. Clemenskerk, Tiende statie
(foto Marlies Bosch 2017)

Nes (Ameland), St. Clemenskerk, Tiende statie,
na de brand (foto Sible de Blaauw 2013)

Jezus wordt van zijn klederen beroofd - Statie van de Kruisweg in de St.-Clemenskerk in Nes (Ameland)

De Kruisweg is vol van scherpe contrasten tussen goed en kwaad. De veertien traditionele staties van de gang van Jezus naar het kruis tonen zowel scènes van onrecht en lijden, als van mededogen en de liefde. Ze doen een beroep op de emoties van de beschouwer, waardoor de kruisdood van Jezus als geheim van de heilsgeschiedenis dicht bij de mensen van alle tijden wordt gebracht. In de kerken van ons bisdom zijn prachtige kruiswegstaties te vinden, waarvan vooral die uit de twintigste eeuw binnen het traditionele kader soms originele interpretaties vertonen.

Bij de brand die de St. Clemenskerk op Ameland op 5 februari 2013 volledig verwoestte, was de bronzen kruisweg vrijwel het enige onderdeel van het interieur dat niet als volledig verloren beschouwd moest worden. Hoewel ernstig gehavend, konden de bronzen reliëfs op stalen platen in 2016 worden gerestaureerd, zodat zij nu de wanden van het kerkship weer tooien.

De staties zijn in 1961 gemaakt door de Duitse kunstenaar Eugen Keller (1904-1995), die in contact stond met de Groninger architect

Herman van Wissen. Diens broer was pastoor op Ameland. Rond 1960 heeft Keller verschillende opdrachten voor glazen, schilderingen en sculpturen in Nederlandse kerken uitgevoerd, altijd in samenwerking met Van Wissen. De kleine reliëfs (44 x 30 cm) voor Nes zijn fraaie voorbeelden van het toenmalige streven voorwerpen van kerkelijke kunst een eigentijdse vormtaal te geven.

In de tiende statie heeft de beul Jezus net van zijn opperkleed ontdaan. Zijn gebalde vuist staat voor het geweld en onrecht dat mensen elkaar kunnen aandoen. Jezus kijkt langs de beul heen, staat er in naakte kwetsbaarheid maar met opgeheven hoofd. Door het geweld van de brand was ook deze statie gekromd en geblakerd. Nu is zij uit de as herrezen. De Kruisweg van Keller eindigt niet met de gebruikelijke Graflegging, maar met de Verrijzenis van Christus.

Sible de Blaauw, Diocesane Commissie voor Kerkinrichting
en Kerkelijk Kunstbezit

Financieelwelzijn.nl

Financieel Welzijn Administratie

Parochieadministratie in Navision

Salarisadministratie

Fiscaal advies

Pensioenadvies

Mediation

Bezoekadres

Stationsplein 17a

7901 AA Hoogeveen

0528-240160

binnendienst@financieelwelzijn.nl

Postadres

Postbus 101

7900 AC Hoogeveen

**DENK JE
EROVER
PRIESTER TE
WORDEN?**

DE TILTENBERG

Kijk eens op www.tiltenberg.org
of kom langs in Heiloo!

Grootseminarie St. Willibrord
Hoogeweg 65
1851 PJ Heiloo
telnr. : 072 505 1288
www.tiltenberg.org

Wilt u de priesteropleiding steunen?
Uw gift is zeer welkom op rek.nr.
NL64 INGB 000 000 5464
t.n.v. Het Grootseminarie

RAAD

DE ADMINISTRatieve DIENSTVERLENERS

Op basis van een scherp geprijsd abonnement
kunt u, als parochie, bij RAAD terecht
voor alle administratieve en
financieel-zakelijk aangelegenheden.

RAAD JOURE
S.T. Landman,
Westermarwei 1
8501 RA Joure
tel. (0513) 419 439
s.landman@planet.nl
www.raadjoure.nl

**Bestel online op:
www.kerkkaars.nl**

**Bekijk ons compleet assortiment
kwaliteitskaarsen op www.kerkkaars.nl.
Wij leveren direct uit voorraad
binnen 24 uur bij u thuis!**

**HET MOMENT DAT AFSCHEID
NEMEN ONVERMIJDELIJK IS**

**UITVAARTZORG
BOERHAAVELAAN
JOYCE NIJHOLT
050-5255980
WWW.UITVAART-GRONINGEN.NL**

**Een bordje eten elke dag
is voor heel veel kinderen
niet vanzelfsprekend!**

**U kunt helpen,
word donateur**

JA, ik word donateur en:

☐ Ik machtig de Stichting Missiewerk M.A.W. tot wederopzegging om van mijn rekening af te schrijven het hieronder gewenste vermelde bedrag (doorhalen wat niet gewenst is).
1x eenmalig / 1x per kwartaal / 1x per maand / 1x per jaar

Rekeningnr: NL..... Bedrag:.....

Naam:

Adres:

Plaats:

Handtekening:

**s.v.p. inzenden naar: Stichting Missiewerk M.A.W.,
Postbus 1180, 9701 BD Groningen**